

یادداشت
O P I N I O N

داریوش پناهی‌زاده

معاون طب کار و کمیسیون‌های پزشکی
اداره کل درمان مستقیم سازمان
تامین اجتماعی

نباید انتظار معجزه داشت

طبق تحقیقات، حدود ۲۱ درصد جامعه کار و تولید در ایران، گرفتار سوءمصرف موادمخدر و عوارض آن هستند و این امر، با توجه به کاهش نرخ رشد جمعیت و رشد سالمندی در کشور، تهدیدی جدی برای آینده بازار ایران به‌شمار می‌رود. طرح ملی «کاج»، طرحی تحقیقاتی در جهت پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر در بین جامعه کار و تولید است که در حیطه وظایف وزارت رفاه قرار دارد و سازمان تامین اجتماعی نیز به‌عنوان همکار در این طرح حضور خواهد داشت. البته هنوز به‌طور مستقیم تکلیف و وظیفه خاصی در این رابطه به سازمان تامین اجتماعی محول نشده، اما در مرحله تدوین طرح، نمایندگان سازمان در جلسات حضور پیدا کرده و نظرات کارشناسی خود را به‌منظور ارتقای آن ارائه کرده‌اند. قانون تامین اجتماعی در بحث اعتیاد، وارد نشده است، اما عملاً عوارض این آسیب اجتماعی مثل بیماری‌های جسمی و روانی ناشی از آن را پوشش می‌دهد. معاونت فرهنگی سازمان تامین اجتماعی نیز در بحث آموزش سبک زندگی سالم که اولین بسته از بسته‌های سه‌گانه ارائه‌شده این طرح است، مشارکت دارد و توصیه‌هایی برای تغییر سبک زندگی کارگران، ارتقای سواد سلامت و افزایش آگاهی آنان برای پیشگیری از حوادث ناشی از کار در نظر گرفته است. زیرا یکی از پیش‌فرض‌های طرح ملی «کاج» این است که حوادث ناشی از کار در بین کسانی که به اعتیاد روی می‌آورند، بیشتر است. البته نباید از نظر دور داشت که گرایش به موادمخدر در جامعه کار و تولید در وهله اول، ریشه در مسائل اجتماعی مثل فقدان آرامش روانی در محیط کار و سطح نازل دستمزدها دارد و ریسک شیوع سوءمصرف موادمخدر را در بین جامعه کار و تولید نسبت به کسانی که در شرایط بهتری قرار دارند، بالاتر می‌برد. مسئله اعتیاد بسیار پیچیده است، بنابراین گرچه این طرح قطعاً تأثیرات خود را خواهند داشت، اما نمی‌توان از آن‌ها انتظار معجزه داشت. زمانی طرح‌هایی مثل طرح ملی کاج می‌توانند موفق باشند که به‌صورت یک برنامه درآیند. برای این مهم نیز به بودجه کافی نیاز است و هم در مرحله اجرا همه دست‌اندرکاران به‌ویژه کارفرمایان، جامعه و خانواده‌ها باید آگاهی لازم در ارتباط با عوارض سوءمصرف موادمخدر را کسب کنند و بدانند که دسترسی آسان به موادمخدر و ارزان بودن آن، از مهم‌ترین مولفه‌هایی است که جامعه کار و تولید را در معرض اعتیاد قرار می‌دهد. طرح ملی کاج، طرح خوبی است و وزارت رفاه هم پیوسته تلاش کرده در این جهت گام‌هایی بردارد، زیرا صیانت از سلامت نیروی کار همیشه جزء وظایف این نهاد بوده است. سازمان تامین اجتماعی نیز از طریق همکاری و همکاری‌های علمی و تحقیقاتی در کنار این طرح بوده تا با حساسیت و سرمایه‌گذاری بیشتری پی‌گیری شود، زیرا درگیری جامعه کار و تولید با اعتیاد، هم از جمعیت نیروی مولد جامعه می‌کاهد، هم حوادث ناشی از کار را افزایش می‌دهد و هم همه شاخص‌های پیشرفت از جمله نرخ تولید ناخالص ملی در آینده را مورد تهدید قرار می‌دهد.

عاطفه شمس

روزنامه‌نگار

طرحی از جنس فرهنگ و آموزش برای سلامت کارگران

بررسی «طرح ملی کاج» در گفت‌وگو با ابراهیم صادقی‌فر، معاون فرهنگی و اجتماعی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی

با عنوان مجموعه آموزش سبک زندگی سالم، ارزیابی وضعیت سبک زندگی کارگران و رتبه‌بندی کارفرمایان سلامت محور می‌شود و به‌منظور افزایش بهره‌وری نیروی کار، کمک به افزایش مهارت و دانش عمومی کارگران در خصوص سوءمصرف مواد، جلوگیری از ایجاد درگیری و برخورد‌های مغرب با افزایش مهارت‌های مدیریت هیجان، جلوگیری از افزایش و کنترل حوادث ناشی از کار، تقویت روحیه همدلی و نیز جلوگیری از هدررفت منابع، اجرا می‌شود.

لازم به ذکر است، طی سال‌های اخیر، طرحی با عنوان کارانه اشتغال جوانان (کاج) نیز به‌عنوان طرح ویژه اشتغال از سوی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به‌منظور افزایش مهارت و اشتغال‌پذیری جوانان، ایجاد فرصت‌های شغلی مناسب و پایدار و رفع مشکل جوانان دانش‌آموخته دانشگاهی مطرح شد که به گفته محمدرضا کارگر، مشاور معاونت توسعه و اشتغال وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سه‌زیرمجموعه شامل کارورزی، مهارت‌آموزی در محیط واقعی کار و حمایت بیمه‌ای از نیروی کار دارد. به گفته کارگر، «متولی اصلی بحث مهارت‌آموزی در محیط واقعی کار، سازمان فنی و حرفه‌ای است، کارورزی برعهده دفتر توسعه و اشتغال است و بحث حمایت بیمه‌ای از نیروی کار نیز با دفتر کار بایه‌ها و هدایت نیروی کار ارتباط پیدا می‌کند، اما در نهایت، مرجعی که جمع‌بندی و تدوین دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌ها را انجام می‌دهد و گزارشات عملکرد را به‌طور متمرکز می‌گیرد، دفتر سیاست‌گذاری‌های اشتغال وزارت رفاه است.» با این توضیح مشخص شد که این طرح، بحث‌ها و اهداف متفاوتی را از طرح «کاج» ویژه سلامت کارگران که در ادامه به آن می‌پردازیم، دنبال می‌کند.

ارگونومی چگونه است. نظام ثبت بیماری‌ها چه وضعیتی دارد، آیا حوادثی که برای کارکنان طی کار رخ می‌دهد ثبت می‌شود، آیا اقداماتی برای حل مشکلات این افراد می‌شود یا خیر و...
● تا به امروز این طرح در چند استان اجرایی شده است؟ و اکنون که برنامه‌های این طرح به طور دقیق‌تر تدوین شده در چند استان دیگر عملیاتی خواهد شد؟

در حال حاضر ما این طرح را در حدود ۱۰ استان عملیاتی کرده‌ایم و ان‌شاءالله با همکاری نهادهای دیگر، پوشش آن را گسترش خواهیم داد، زیرا به آن اعتقاد داریم و معتقدیم وقتی یک کارگر آسیب ببیند فقط خود او ضربه نمی‌خورد، بلکه یک محیط را متاثر می‌کند. به همین دلیل تلاش داریم این طرح را هر چه بیشتر توسعه دهیم، به همین منظور نیز سازمان تامین اجتماعی را به کمک گرفته‌ایم و امیدواریم با کمک این سازمان و وزارت بهداشت، این هدف محقق شود.

حتی حوزه اقتصادی هم می‌تواند هزینه کند، زیرا کارگر سالم به بهره‌وری کشور کمک می‌کند. ما اعتقاد داریم از مسیر نشاط و شادابی به بهره‌وری می‌رسیم و به همین دلیل امسال، برنامه‌های ورزشی را

رسالت دورنما و ارزش‌های سازمانی در آن وجود دارد و نیز مقوله‌هایی چون داشتن اهداف سازمانی، سازماندهی، تناسیب شغل و توانمندی کارکنان، کمیت و کیفیت تسهیل کار، تناسب کار تسهیل‌شده با توانمندی کارکنان، دفعات و حجم کارهای فوری، بحث‌های رهبری، پاداش دادن به کارکنان، امکان گذراندن دوره‌های آموزشی کارکنان، استانداردهای ارزشیابی دوره‌ای، مرخصی‌ها، حمایت از بازنگشتگی آن‌ها و... در آن می‌گنجد.

همچنین توجه می‌کند به اینکه آیا نظام ارزشیابی عملکرد در سازمان وجود دارد یا خیر، آیا این نظام ارزشیابی نقد می‌شود، وضعیت فرهنگ سازمانی، رضایت شغلی، میزان مشارکت کارکنان چگونه است، مدیران تا چه حد به مقوله رفاه اهمیت می‌دهند، استنباط کارکنان از انصاف کارفرما چگونه است، زیرا بخش اعظم بحث بی‌عدالتی به دریافت ذهنی افراد برمی‌گردد.

کارفرمایان چه برنامه‌هایی برای کاهش خسارت دارند که امروز یکی از بحث‌های اصلی سازمان جهانی کار (ILO) است. شرایط کلی محیط کار مثل وضعیت رستوران‌ها و غذاخوری‌ها، آلاینده‌های شیمیایی، نور، صدا، تهویه و عوامل

نشاط و شادابی. بسته دوم، خدمات پایه و تخصصی سلامت کارگران است که این بسته نیز شاخص‌های بسیاری دارد، از جمله بسته خدماتی متخصص داخلی و... و به فراخور موضوع به جسم و بهداشت ارتباط پیدا می‌کند. درواقع، تلاش می‌کنیم الگوی بازطراحی شده سلامت کارگران را برای این عزیزان داشته باشیم. بحث تحرک فیزیکی و عوامل دیگری که در بسته اول وجود داشت اینجا نیز مطرح می‌شود با این تفاوت که در بسته اول، بحث سبک زندگی و آموزش مطرح است و در بسته دوم، ارائه خدمات پایه و اولیه توسط مراکز یا خانه‌های بهداشت مدنظر قرار گرفته است.

شناسنامه‌های سلامت برای کارگاه‌ها و کارگران هم در همین مراکز آماده و به آن‌ها داده می‌شود. بسته سوم نیز اقدامات سلامت محور برای کارفرمایان است که شامل تمامی خدماتی را که کارفرما می‌تواند برای پیشگیری و کاهش عوامل خطر در محیط کار خود و افزایش عوامل حفاظتی، انجام دهد، می‌شود.

درواقع، بیشتر بحث شیوه مدیریت محیط کار و فراهم آوردن تسهیلات برای ارتقای محیط کار است. در این زمینه هم برنامه‌ریزی‌هایی انجام داده‌ایم که داشتن

جهت آگاه‌سازی و توانمندسازی حرکت می‌کند و برنامه‌هایی از جنس فرهنگ و آموزش و تشکیل پرونده سلامت برای تک‌تک کارکنان در داخل کارگاه‌ها را در می‌گیرد که در حال اقدام برای اجرای آن هستیم. بخشی هم به بحث‌های همکاری و مشاوره علمی و تحقیقاتی برمی‌گردد که برنامه‌هایی نیز برای تحقق این بخش در نظر گرفته شده است.

● چه نهادهایی در تدوین و اجرای این طرح با شما همکاری دارند؟ از آنجا که تمرکز این طرح بر خانه‌های بهداشت است، وزارت بهداشت و سازمان تامین اجتماعی در این طرح با ما همراه هستند، اما در بخش اعظمی از اجرای این طرح با ستاد مبارزه با موادمخدر همگام هستیم. سه بسته را هم تدوین کرده‌ایم که بناسبت این بسته‌ها توانمندسازی شده و اجرا شوند.

بسته اول، ترویج سبک زندگی سالم است که در ده دسته طبقه‌بندی شده شامل سلامت زندگی، تحرک فیزیکی، تغذیه، ایمنی، سلامت روان - که در این جهت در حال عملیاتی کردن «طرح ابر» برای ارتقای بهداشت روان در جامعه کار و تولید هستیم - رفتارهای اجتماعی مطلوب، سلامت معنوی و دیگر مولفه‌های موثر بر سلامت مثل

● طرح ملی کاج از چه سالی مطرح شد و شامل چه محورها و مفادی می‌شود؟

این طرح سال ۹۴ مطرح و پس از انجام تحقیقات اولیه، در سال ۹۵، به‌صورت پایلوت اجرایی شد و تا به امروز تدوین محتوا و برنامه‌ها و پوشش و توانمندسازی بقیه زیرمجموعه‌ها مثل خانه‌های بهداشت و بهبان و آموزش‌های بهبان‌ها و... تکامل پیدا کرده و در حال حاضر، به‌طور جدی‌تر در سه بسته اصلی، کار را شروع کرده‌ایم. این طرح، دو موضوع اصلی پیشگیری و کنترل را شامل می‌شود؛ موضوع اول، پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در جامعه کار و تولید است که خود دارای دو راهبرد است؛ یک راهبری و توسعه برنامه‌های همیار کارکنان در کارگاه‌های ۵۰ تا ۵۰۰ نفر و آموزش آن‌ها و دیگری راهبری و اجرای طرح پیشگیری از سوءمصرف موادمخدر در محیط‌های کارگری است. موضوع دوم، برنامه کنترل و کاهش معلولیت ناشی از حوادث کار است که آن هم دارای دو راهبرد است؛ ابتدا تشکیل پرونده بهداشت محیط کار در بحث معلولیت برای همه کارگاه‌های ۵۰ تا ۵۰۰ نفر است که البته با بحث‌های بازرسی تفصیلات دارد و در

طرح ملی
«کاج»، دو
موضوع اصلی
پیشگیری و
کنترل را شامل
می‌شود که
موضوع اول،
پیشگیری از
آسیب‌های
اجتماعی
در جامعه
کار و تولید و
موضوع دوم،
برنامه کنترل
و کاهش
معلولیت ناشی
از حوادث کار
است